Utrikesutskottets betänkande

1978/79:31

med anledning av propositionen 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet, såvitt avser utrikesdepartementets huvudtitel, jämte motioner

I propositionen 1978/79:147 har regeringen för riksdagens godkännande framlagt riktlinjer för Sveriges informations- och kulturutbyte med utlandet. Förslagen i propositionen bygger i huvudsak på det betänkande (SOU 1978:56) Kultur och information över gränserna, som i september 1978 avgavs av den i februari 1977 tillkallade utredningen om det svenska kultur- och informationsutbytet med utlandet (SIK-utredningen).

Riksdagen uttalade sig för tre år sedan (UU 1975/76:8, rskr 164) för en översyn av den samlade svenska kultur- och informationsverksamheten utomlands. Behovet av en dylik översyn vitsordades därefter även i propositionen 1975/76:135 om den statliga kulturpolitiken 3.

Den nu aktuella propositionen består av två huvudavsnitt, det ena framlagt på utrikesministerns föredragning och det andra på utbildningsministerns. Utrikesutskottet har att ta ställning till förslagen i det förra avsnittet, medan det senare har hänvisats till kulturutskottet.

I det avsnitt av propositionen, som behandlas i föreliggande betänkande, framläggs förutom de allmänna riktlinjerna för informations- och kulturutbytet även slutliga förslag för budgetåret 1979/80 beträffande tredje huvudtitelns anslag D 1. Svenska institutet, D 2. Sveriges Radios programverksamhet för utlandet och D 3. Övrig information om Sverige i utlandet, vilka anslag i budgetpropositionen för budgetåret 1979/80 (prop. 1978/79:100, bil. 6) anmälts med endast preliminärt beräknade belopp i avvaktan på den nu föreliggande särpropositionen.

Motioner

I betänkandet behandlas *dels* följande i anslutning till budgetpropositionen väckta motion, nämligen

motionen 1978/79:1773 av Tore Nilsson och Göthe Knutson (båda m),

dels följande i anslutning till propositionen 1978/79:147 väckta motioner, nämligen

motionen 1978/79:2347 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. (s), och

motionen 1978/79:2348 av Lars Werner m. fl. (vpk).

1. Allmänt om informations- och erfarenhetsutbytet med utlandet

Propositionen (s. 8–10)

Motivet för informationsverksamhet i utlandet har traditionellt varit behovet att för opinionen i andra länder förklara det egna landets samhällsskick och politik och då särskilt dess utrikespolitiska ställningstaganden.

Den svenska informationsverksamheten i utlandet syftar emellertid inte endast till att sprida kunskap om vårt land och dess strävanden och att därigenom skapa förtroende för Sverige som part i det internationella umgänget. Den är i hög grad inriktad på ett aktivt svenskt deltagande i det internationella erfarenhetsutbytet, där Sverige även är mottagande part. Vårt beroende av utlandet och vår språkliga isolering gör dessa internationella kontakter än mer angelägna.

Effekterna av informationsinsatser i utlandet är svåra att mäta. Icke desto mindre råder allmän enighet om att en sådan verksamhet, inriktad på att belysa samhällslivet över ett brett fält, är oundgänglig i umgänget mellan länderna. Kunskap om andra länder är värdefull i sig. Den är en grundläggande faktor för synen på andra länder och därmed för det internationella samarbetet.

Den övervägande delen av informationen över gränserna förmedlas genom massmedier samt vid direkta kontakter mellan myndigheter, organisationer, politiska partier, folkrörelser, företag och enskilda.

Den statligt finansierade informationsverksamheten har därför främst en kompletterande uppgift. Den syftar huvudsakligen till att tillgodose utlandets spontana efterfrågan på allmän information om Sverige.

De flesta staters organ för utlandsinformation är direkt knutna till regeringar eller statliga myndigheter. För svensk del förmedlas den statligt finansierade allmänna Sverige-informationen huvudsakligen genom självständigt verkande informationsorgan, främst stiftelsen Svenska institutet. Även enheten för Sveriges Radios utlandsprogram bedriver en i förhållande till staten självständigt utformad informationsverksamhet.

Det är angeläget att det finns ett rikt och varierat faktamaterial om det svenska samhället tillgängligt för att möta utlandets efterfrågan. SIK-utredningen har här konstaterat en rad brister och behov. Resursförstärkningar gör större nytta centralt än om de sprids över ett större antal mottagare. För den allmänna informationsverksamheten är Svenska institutet det organ som bör spela denna centrala roll.

Sveriges exportråd och Sveriges turistråd har viktiga uppgifter på det exportfrämjande respektive det turismfrämjande området. Det finns ett påtagligt samband mellan den allmänna Sverige-informationen och den export- eller turismfrämjande verksamheten.

Genom att huvuddelen av de resursförstärkningar som föreslås på informationsområdet avses ställas till Svenska institutets förfogande bör institutet ännu effektivare kunna fullgöra en servicefunktion för våra

utlandsmyndigheter samt för departement, myndigheter, organisationer och folkrörelser i Sverige. I propositionen hänvisas i detta sammanhang också till den referensgrupp för folkrörelsefrågor inom kommundepartementet som behandlar frågor rörande förhållandet mellan stat och kommun å ena sidan och folkrörelser å den andra. Inom ramen för detta arbete behandlas bl. a. folkrörelsernas internationella kontakter och deras behov av stöd från myndigheter för sitt samarbete över gränserna.

Erfarenhetsutbytet med utlandet på områden såsom arbetsmarknad och arbetsliv, utbildning och forskning, energiförsörjning och miljö förutsätter nära kontakter mellan Svenska institutet och fackmyndigheter och organisationer i Sverige. Institutets styrelse jämte representativa, aktiva referensgrupper för olika sakområden har visat sig väl lämpade för att i det svenska samhället förankra informationsutbytet.

Eftersom synen på Sverige i utländska massmedier ofta framtonar slumpmässigt och ensidigt, är det angeläget att också på andra vägar söka ge opinionsbildande grupper i utlandet möjligheter till fortlöpande kontakter med utvecklingen i Sverige. Med hänsyn till att de ekonomiska resurserna är begränsade är det väsentligt att prioriteringar görs mellan ämnen, former och mottagare av informationen. Av såväl resurs- som effektivitetsskäl torde det vara lämpligt att koncentrera insatserna till grupper i utlandet som kan föra information vidare eller som har särskilt intresse av svenska erfarenheter inom sina specialområden.

Även formerna för informationsverksamheten bör i så hög grad som möjligt vara inriktade på ett utbyte av erfarenheter. Genom att ökade resurser avsätts även för personutbyte och seminarieverksamhet bör inslaget av ömsesidighet förstärkas. Allmänt kan sägas att insatser som leder till direkta förbindelser med enskilda, organisationer och myndigheter i utlandet synes ha särskilt stort värde.

I fråga om en geografisk breddning av vårt erfarenhetsutbyte med utlandet pekas särskilt på behovet av att öka utbytet med Norden, invandrarnas hemländer, länderna i Östeuropa samt u-länderna. En sådan vidgning av kultur- och informationsutbytet får dock inte medföra att utbytet med länderna i Västeuropa och Nordamerika eftersätts.

2. Kultur- och informationsutbytets geografiska breddning

Propositionen (s. 10–16)

Norden

Utredningen har betonat vikten av ett fortsatt intensivt nordiskt kultur- och informationsutbyte. Det nordiska utbytet fungerar väl inom kulturområdet. Det kultursamarbete, som bedrivs mellan de fem nordiska länderna inom ramen för 1971 års nordiska kulturavtal, tillförs årligen betydande resurser över det nordiska ministerrådets kulturbudget. Även för det

bilaterala kultursamarbetet mellan länderna utgår ett väsentligt stöd från regeringarna och från olika samarbetsfonder.

Däremot kan brister konstateras vad gäller information om Sverige i de nordiska grannländerna. Svenska institutet har endast bedrivit marginell informationsverksamhet i Norden. Detta har bl. a. lett till en brist på informationsmaterial om Sverige på nordiska språk. Det är angeläget att Svenska institutet inbegriper även de nordiska länderna i sitt verksamhetsområde. Den anslagsförstärkning som föreslås bör kunna medge att särskilda resurser avsätts för att framställa informationsmaterial för de nordiska länderna, främst på svenska och finska men även på danska, norska och isländska.

Vidare beräknas medel för en tjänst som kulturattaché vid ambassaden i Helsingfors.

Inom ramen för den resursförstärkning som föreslås för stöd till svenskundervisningen utomlands bör Svenska institutet pröva möjligheterna till en ökad insats även i Norden på detta område.

Det är viktigt att ev. nya initiativ på detta och andra områden av institutets verksamhet tas i nära samråd med de bilaterala samrådsorgan och kulturinstitutioner som upprättats mellan Sverige och grannländerna. Det är också viktigt att institutet håller sig underrättat om de samnordiska initiativ till förbättrad språkförståelse i Norden som tas inom ramen för nordiska kulturavtalet.

Invandrarnas hemländer

Det är angeläget att i Sverige öka kunskaperna om invandrarnas bakgrund i kulturellt och andra avseenden genom ett ökat kultur- och informationsutbyte med invandrarnas hemländer. Samtidigt är det viktigt att vi i invandrarnas hemländer på ett sakligt och mångsidigt sätt informerar om svenska förhållanden i vid bemärkelse. I båda dessa avseenden spelar massmedierna en väsentlig roll.

Propositionen ansluter sig därför till utredningens förslag att inrätta särskilda stipendier på massmedieområdet för projekt i Sverige eller i invandrarnas hemländer. En medelsförstärkning för detta ändamål beräknas under Svenska institutets anslag med 250 000 kr. för nästkommande budgetår. Svenska institutet bör också i större utsträckning än tidigare kunna framställa informationsmaterial som är anpassat till dessa länders behov.

Östeuropa

Utredningen har funnit att särskild stimulans till kultur- och informationsutbytet med länderna i Östeuropa är motiverad. Propositionen ansluter sig till denna uppfattning.

Behovet av ett ökat kultur- och informationsutbyte med Östeuropa har

särskilt aktualiserats genom Sveriges undertecknande år 1975 av slutdokumentet från konferensen om säkerhet och samarbete i Europa.

De kulturprogram som Svenska institutet tecknat med en rad länder i Östeuropa har bidragit till att underlätta det svenska samhällslivets kontakter med dessa länder. Frågan om Sveriges kulturutbyte med utlandet skall bedrivas inom ramen för bilaterala kulturavtal på regeringsnivå har diskuterats. Propositionen ansluter sig till utredningens uppfattning att det svenska kulturutbytet även i fortsättningen bör löpa fritt från avtal på regeringsnivå.

De teknisk-vetenskapliga kontakterna med Östeuropa samordnas till väsentlig del av Vetenskapsakademien och Ingenjörsvetenskapsakademien.

U-länderna

Utredningen har föreslagit en femårig försöksverksamhet för att pröva förutsättningarna för ett förstärkt kulturutbyte med u-länderna. Avsikten är att man då i första hand bör stimulera presentation av u-ländernas kultur i Sverige. Utrikesministern delar denna uppfattning. Man bör därvid bygga vidare på det samarbete som har vuxit fram mellan Svenska institutet och SIDA. Det får ankomma på institutet och SIDA att finna lämpliga former för ett samarbete i dessa frågor, t. ex. genom att bilda en särskild samrådsgrupp. Det synes lämpligt att även kulturrådet ingår i en sådan samrådsgrupp.

I vissa fall kan man räkna med att ett fördjupat samarbete kommer till stånd mellan kulturinstitutioner i u-länderna och Sverige. Vissa projekt bör då kunna finansieras med de särskilda medel som är avsatta för s. k. bredare samarbete med u-länderna. Det kan därför komma att visa sig ändamålsenligt att även beredningen för internationellt utbildningssamarbete deltar i detta samråd.

Samrådet bör vara informellt och göra det möjligt för SIDA, Svenska institutet och kulturrådet att ha löpande kontakter med berörda folkrörelser. Inom ramen för detta samråd bör information också kunna lämnas om de projekt på kulturområdet som SIDA bereder inom ramen för kulturstöd till vissa u-länder eller i samarbete med internationella organisationer.

Vid årsskiftet har regeringen uppdragit åt Svenska institutet att administrera en särskild försöksverksamhet för personutbyte med u-länderna avseende främst korta kvalificerade studiebesök. Försöket avser en period av tre år och omfattar i princip alla u-länder. För innevarande budgetår har för ändamålet 1,5 milj. kr. ställts till institutets förfogande från anslagsposten Bredare samarbete under anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete.

Förhållandevis små resurser har hittills avsatts för att i u-länderna informera om Sverige eller för att delta i ett mer aktivt erfarenhetsutbyte med dessa länder. Det är angeläget att denna verksamhet får ökad omfattning.

Motion

I detta sammanhang behandlas motionen 1978/79:2347 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. (s), yrkandena 3, 4 och 5, nämligen

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen angående det föreslagna samrådsorganet, som får till uppgift att öka det kulturella utbytet mellan Sverige och u-länderna,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen beträffande den organisatoriska kopplingen mellan Svenska institutet och berörda nordiska organ,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen i fråga om kultur- och informationsutbytet mellan Sverige och invandrarnas hemländer.

Utskottet

I s-motionen 2347 föreslås att regeringen ges till känna vad som i motionen anförs om det samrådsorgan som skall få till uppgift att öka det kulturella utbytet mellan Sverige och *u-länderna*.

Motionärerna anser att ett ökat engagemang från folkrörelsernas sida är mycket angeläget på detta område och förutsätter att denna fråga ägnas uppmärksamhet av de organ som kommer att ingå i den föreslagna samrådsgruppen.

I propositionen anförs att det får ankomma på Svenska institutet och SIDA att finna lämpliga former för detta samråd. Det bör, heter det vidare, vara informellt och innefatta kontakter med berörda folkrörelser. Propositionen anser det lämpligt att kulturrådet ingår i den tilltänkta samrådsgruppen men tar i övrigt inte uttrycklig ställning till vilka andra organ som bör delta i samrådet.

Utskottet noterar propositionens synpunkter och förutsätter att samrådet kommer att bli så utformat att berörda folkrörelser bereds möjlighet att göra sina synpunkter gällande i detta sammanhang. Utskottet konstaterar samtidigt att folkrörelserna i väsentlig utsträckning också är representerade i styrelserna för SIDA, Svenska institutet och kulturrådet.

Med det anförda torde motionen 2347 få anses besvarad i denna del.

I samma motion 2347 föreslås att regeringen ges till känna vad som i motionen anförs om den organisatoriska kopplingen mellan Svenska institutet och berörda *nordiska organ*.

Motionärerna erinrar om att såväl Nordiska rådet som föreningarna Norden bedriver ett informationsarbete som bör koordineras med institutets verksamhet och pekar på möjligheten av att i detta syfte göra en anknytning mellan de nordiska organen och institutets styrelse.

Propositionen fäster betydande vikt vid en utbyggnad av kultur- och informationsutbytet med det övriga Norden. En ökad satsning på infor-

mationsmaterial om Sverige för användning i de nordiska länderna och inrättandet av en kulturattachétjänst i Helsingfors är bland de åtgärder som föreslås i detta syfte.

Propositionen påpekar vidare att det är viktigt att nya initiativ på detta område tas i nära samråd med de bilaterala samrådsorgan och kulturinstitutioner som upprättats mellan Sverige och grannländerna. Någon närmare redovisning av det informations- och kulturutbyte som sker inom ramen för det nordiska samarbetet ges emellertid inte i regeringens förslag. Informationsverksamheten i det nordiska samarbetet torde samtidigt ha delvis annan uppläggning och inriktning än Svenska institutets motsvarande verksamhet. Utskottet utgår emellertid från att institutet planerar sin informations- och kulturverksamhet i de övriga nordiska länderna med god kännedom om de nordiska organens verksamhet på motsvarande område. Hänsyn härtill torde kunna tas på informell väg och utan organisatorisk koppling mellan institutets styrelse och berörda nordiska organ.

Med det ovan anförda torde även denna del av motionen 2347 få anses besvarad.

I motionen 2347 hemställs också att regeringen ges till känna vad som i motionen anförs om kultur- och informationsutbytet mellan Sverige och *invandrarnas hemländer*.

Motionärerna framhåller att utbytet av kultur och information med invandrarnas hemländer är av stor betydelse både för den svenska kulturen och för att skapa bättre kontakter mellan invandrarna och den övriga befolkningen. Det är därför viktigt att de svenska beskickningarna i invandrarnas hemländer blir bättre rustade för att underlätta kulturutbyte i bägge riktningarna. För att uppnå detta syfte anser motionärerna att de svenska beskickningarna i invandrarnas hemländer bör ha hög prioritet vid fördelningen av nytillkommande och befintliga tjänster inom press-, kultur- och informationssektorn.

Som framgår av propositionen anser regeringen det angeläget att ett ökat kultur- och informationsutbyte med invandrarnas hemländer kommer till stånd, bl. a. genom information i dessa länder om svenska förhållanden men också omvänt. Regeringen föreslår i detta syfte att 250 000 kr. anslås för stipendier på massmediaområdet för projekt i Sverige eller i ifrågavarande länder. Därutöver förutsätts Svenska institutet, inom ramen för den föreslagna resursförstärkningen, i större utsträckning kunna inrikta sin verksamhet på invandrarnas hemländer.

Som motionärerna uppmärksammat heter det också i propositionen att det finns anledning överväga en viss omfördelning av befintliga tjänster inom press-, kultur- och informationssektorn i syfte att möjliggöra ökade insatser bl. a. i Medelhavsområdet, varifrån många invandrare kommer. Regeringen föreslår slutligen att särskilda medel avsätts för korttidsinsatser vid beskickningarna för att användas till projekt vartill resurser inte finns inom beskickningarnas normala verksamhetsramar. Dessa medel bör kunna tas i

anspråk även för satsningar i invandrarnas hemländer.

Utskottet delar uppfattningen att ömsesidig förståelse och respekt för kulturella olikheter är en förutsättning för att förhindra motsättningar och fördomar och för att skapa bättre kontakter mellan invandrarna och den övriga befolkningen.

Utskottet vill för sin del understryka synpunkterna i propositionen och motionen 2347 beträffande en förstärkning av beskickningarnas verksamhet i detta sammanhang.

Yrkandet 5 i motionen 2347 torde därmed få anses besvarat.

Utskottet, som i övrigt tillstyrker regeringens förslag till riktlinjer i denna del, hemställer

1. att riksdagen förklarar motionen 1978/79:2347, yrkandena 3, 4 och 5, besvarad med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen i övrigt godkänner riktlinjerna i propositionen 1978/79:147 i denna del.

3. Utrikesdepartementet

Propositionen (s. 16–19)

Utrikesdepartementet svarar för ledning och samordning av den med statsmedel finansierade allmänna information om Sverige i utlandet som inte ankommer på annat departement. Inom utrikesförvaltningen leds informationsverksamheten av press- och informationsenheten.

Verksamheten vid Svenska institutet och Sveriges Radios utlandsprogram finansieras till övervägande del över tredje huvudtiteln. Från denna utgår även olika former av bidrag till Svensk-internationella pressbyrån, Ingenjörsvetenskapsakademien samt tidskrifterna Sweden Now och Ambio.

En betydande del av de samlade resurserna avser utrikesförvaltningens egen informationsverksamhet. Denna omfattar huvudsakligen utlandsmyndigheternas lokala informationsåtgärder samt journalist- och andra personinbjudningar till Sverige.

Press- och informationsverksamheten i utrikesdepartementet och vid utlandsmyndigheterna spelar en viktig roll för att sprida kunskaper i utlandet om våra samhällsförhållanden och vår utrikespolitik. Denna verksamhet har under senare år kommit att få ökad tyngd inom utrikesförvaltningens totala verksamhet. Beräkningar har visat att utlandsmyndigheterna ägnar i stort sett lika mycket tid åt press- och informationsfrågor som åt politiska ärenden. Informationssektorns budgetansvar – utöver utrikesförvaltningens personalkostnader – kommer efter här föreslagna ökningar att uppgå till ca 56 milj. kr.

Personalfrågor

Utredningen har föreslagit att två nya rörliga tjänster för kulturattachéer inrättas i Östeuropa och Medelhavsområdet.

F. n. är våra kultur- och pressattachéer till helt övervägande del placerade i Västeuropa och Nordamerika. Det finns dock anledning överväga en viss omfördelning av befintliga tjänster inom press-, kultur- och informationssektorn i syfte att möjliggöra ökade insatser i förbindelserna med länderna i Östeuropa och Medelhavsområdet samt med u-länderna. Möjligheterna att i vissa fall låta verksamhetsområdet för press- och kulturattachéer omfatta flera länder bör studeras.

Många av våra utlandsmyndigheter saknar resurser för att möta tillfälliga behov av en förstärkt bevakning av informations- och kulturfrågorna. Utredningen har uppmärksammat detta och föreslagit att särskilda medel avsätts härför. Propositionen tar fasta på förslaget och föreslår att anslaget D 3. Övrig information om Sverige i utlandet höjs med 200 000 kr. för detta ändamål. Avsikten är att dessa medel även skall kunna användas för tidsbegränsad uppdragsverksamhet eller anlitande av konsulttjänster.

Motion

I detta sammanhang behandlas motionen 1978/79:2348 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari föreslås

1. att riksdagen beslutar att hos regeringen hemställa att denna inrättar två tjänster för kulturattachéer i Östeuropa och Asien och att riksdagen under Övrigt upptar ett i förhållande till propositionen med 420 000 kr. förhöjt belopp.

Utskottet

I vpk-motionen 2348 föreslås att två tjänster för kulturattachéer i Östeuropa och Asien inrättas samt att ifrågavarande anslag räknas upp med 420 000 kr. i detta syfte.

Som framgår av propositionen förutsätts Svenska institutet använda en del av de föreslagna resursförstärkningarna för ett vidgat samarbete med Östeuropa och med u-länder. I propositionen uttrycks också en avsikt från regeringens sida att genom omfördelning av befintliga tjänster på sikt möjliggöra ökade insatser i bl. a. Östeuropa. Regeringen har emellertid inte ansett sig nu ha möjlighet att inrätta några nya kulturattachétjänster utöver den som förutses bli inrättad vid ambassaden i Helsingfors.

Utskottet biträder propositionens förslag i denna del och avstyrker motionen 2348.

Utskottet hemställer sålunda

att riksdagen med godkännande av riktlinjerna i propositionen 1978/79:147 i denna del avslår motionen 1978/79:2348.

4. Svenska institutet

Propositionen (s. 19–27)

Organisation

Svenska institutet är en stiftelse som har bildats av staten med uppgift att främja kultur- och erfarenhetsutbytet över gränserna och att sprida kännedom om svenskt samhällsliv i utlandet.

Institutet finansieras med anslag från utrikesdepartementets huvudtitel. En av institutets uppgifter är att tillhandahålla material och tjänster för den efterfrågan på Sverige-information som kanaliseras genom de svenska utlandsmyndigheterna. Delar av institutets verksamhet berör även utbildningsdepartementet. Detta gäller kulturutbytet och stödet till internationella kontakter inom studier och forskning.

Utredningen har mot denna bakgrund diskuterat frågan om ett för de båda departementen gemensamt budgetansvar för Svenska institutet. Utredningens slutsats är emellertid att ett delat budgetansvar knappast skulle innebära några avgörande fördelar. Utrikesministern delar denna uppfattning men framhåller att ett ökat engagemang från utbildningsdepartementets sida i institutets verksamhet är motiverat.

Stiftelseformen innebär en större självständighet än myndighetsformen. Utredningen har inte ansett det motiverat eller lämpligt att omvandla Svenska institutet till ett ämbetsverk. Inte heller utrikesministern finner anledning föreslå någon förändring av institutets ställning som stiftelse.

Från ett stort antal remissinstanser, bl. a. LO, statens kulturråd och flera utlandsmyndigheter, har understrukits vikten av att Svenska institutet etablerar ett nära samarbete med organisationer och folkrörelser i Sverige. Främst efterlyses en aktivering av institutets referensgrupper och förbättrat samråd.

Institutet skall enligt sin stadga samarbeta med de olika samhällsorgan som har beröring med institutets verksamhet. Detta bör främst ske genom att de till institutet knutna rådgivande referensgrupperna aktivt deltar i institutets verksamhet. Genom förslagen får institutet arbetsuppgifter inom delvis nya områden. Detta bör reflekteras i sammansättningen av institutets styrelse och referensgrupper. Utrikesministern pekar i sammanhanget på behovet av ett nära samarbete mellan institutet och kulturrådet.

Verksamhet

Utredningen har gjort en omfattande kartläggning av Svenska institutets verksamhet och föreslagit en förstärkning av institutets resurser. Utrikesministern delar utredningens uppfattning att institutet bör ges ökade resurser för att bättre kunna utföra ålagda uppgifter och ansluter sig i allt väsentligt till den av utredningen föreslagna fördelningen av förstärkningarna.

Huvuddelen av de planerade resursförstärkningarna faller på området för produktion och distribution av *trycksaker, filmer och utställningar* samt institutets *dokumentations- och besöksservice*. Bl. a. betonas vikten av att institutets faktablad i ökad omfattning översätts till de större u-landsspråken samt till andra nordiska språk än svenska och andra europeiska språk än engelska. Det pekas vidare på behovet av att öka antalet språkversioner och successivt förnya förrådet av institutets dokumentärfilmer och av att förstärka inslaget av svenska spelfilmer i Sverige-informationen. Det framhålls även att den föreslagna anslagsförstärkningen bör möjliggöra produktion och distribution av bl. a. fler mindre utställningar av allmän Sverigekaraktär för spridning inte minst till Norden, länderna i Östeuropa, Sydeuropa och u-länder.

Propositionen ansluter sig även till utredningens förslag att tillföra institutet särskilda medel för *personutbyte och seminarier*. Institutets resurser på detta område bör även kunna användas som direkta bidrag till organisationer, folkrörelser, myndigheter m. fl. som önskar medverka i eller anordna seminarier och symposier med deltagande av utländska och svenska experter.

Propositionen ställer sig vidare bakom utredningens förslag att ge resursförstärkningar åt institutets dokumentations- och besöksservice. Institutet bör därmed i större utsträckning också kunna möta de ökade krav som har kommit att ställas på tolk- och guideservice, inte minst från organisationernas och folkrörelsernas sida.

För institutets informationsverksamhet beräknas i propositionen en anslagsförstärkning med drygt 2 milj. kr., vartill kommer vissa kostnader för nya tjänster på detta område.

På *kulturområdet* har Svenska institutet huvudsakligen rådgivande och förmedlande uppgifter i samverkan med andra institutioner. Dessa insatser kombineras ofta med visst ekonomiskt stöd från institutets sida. Av institutets medel för allmän kulturutbytesverksamhet används en mindre del för enbart bidragsgivning till kontaktfrämjande ändamål av olika slag, t. ex. inbjudan av specialister, kontaktresor utomlands, filmvisningar, konferenser och mindre gästspel.

Utredningens förslag till fördelning av medel för bidrag till kulturutbyte innebär att anslag för kulturutbyte som kräver förhandlingar, teknisk samverkan och särskilda initiativ läggs på Svenska institutet, medan anslag för kulturutbyte som endast kräver ekonomiska bidrag förs till statens kulturråd.

Ansvaret för vägledning om kulturutbytet bör enligt utredningen åvila ett *kultursekretariat* inom institutet. Sekretariatet föreslås fungera som ett centralt kontakt- och serviceorgan med överblick över anslagsgivningen inom området och med uppgift att ge allmänna upplysningar om bl. a.

problem i olika regioner och om vilken service utlandsmyndigheterna kan ge.

Av remissyttrandena rörande utredningens förslag till ansvarsfördelning mellan statens kulturråd och Svenska institutet framgår att opinionen är splittrad.

Utrikesministern understryker det ansvar som Svenska institutet traditionellt har som kontakt- och serviceorgan för statliga och andra institutioner och för utlandsmyndigheterna. Institutet har mångårig erfarenhet av förhandlingsarbete och av tekniska frågor bl. a. genom administrationen av de s. k. kulturprogrammen. Det är naturligt att institutets särskilda erfarenheter i dessa hänseenden utnyttjas i ett vidgat kultur- och erfarenhetsutbyte. Då institutet initierar eller medverkar i ett projekt bör det även i enlighet med utredningens huvudförslag svara för medelstilldelningen till projektet.

Propositionens förslag innebär en utvidgning av institutets ansvar jämfört med vad som är fallet i dag. Vikten framhålls av ett nära samarbete mellan institutet och statens kulturråd i frågor som rör insatser inom kulturutbytesområdet.

I propositionen beräknas en anslagsförstärkning för Svenska institutets verksamhet för kulturutbyte med drygt 1 milj. kr., vartill kommer kostnader för vissa nya tjänster på detta område.

Beträffande verksamhetsområdet för *studier och forskning* framhålls bl. a. att Svenska institutet – även om universitets- och högskoleämbetet numera förfogar över vissa medel för internationellt utbyte – alltjämt fyller en värdefull funktion, bl. a. som kontakt- och förhandlingsorgan såväl för högskolans som för andra utbildningssektorers internationella utbyte. Särskilt gäller detta utbytet med Östeuropa och vissa utomeuropeiska länder.

Institutet administrerar ett förhållandevis omfattande *stipendieprogram*.

För *gästföreläsarutbyte* och *övrigt personutbyte*, som inte faller inom ramen för stipendieverksamheten, förfogar institutet över en särskild medelsram. Från denna bekostas olika slag av personutbyte under de s. k. kulturutbytesprogrammen med vissa länder i Östeuropa. Bidrag kan också i andra fall utgå till grupper eller enskilda, t. ex. för deltagande i konferenser eller studieresor.

Svenska institutets stöd och service till *undervisningen i svenska* vid utländska läroanstalter är en mycket betydelsefull uppgift. Institutet har på detta område en unik kompetens genom sin dubbla ställning av allmänt informationsorgan och kontaktinstitution för kulturutbytet.

I propositionen beräknas en förstärkning av Svenska institutets stöd till undervisning i svenska utomlands med 500 000 kr. samt av stödet till gästföreläsare och övrigt personutbyte med 285 000 kr.

Personalfrågor

Svenska institutets verksamhet är i hög grad personalkrävande. Mot bakgrund av att institutet åläggs nya och utvidgade arbetsuppgifter framstår det som nödvändigt att även förstärka institutets personalresurser, särskilt vad gäller informationsverksamheten och det föreslagna kultursekretariatet inom institutet. Det förslås därför att institutet tillförs åtta nya tjänster för handläggande och övrig personal. Kostnaderna härför har beräknats till 1 250 000 kr.

Motion

I detta sammanhang behandlar utskottet även motionen 1978/79:2347 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. (s), yrkandet 1, nämligen

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen beträffande ökade resurser för tolkning och översättning.

Utskottet

I motionen 2347 föreslås att regeringen ges till känna vad som anförts i motionen beträffande ökade resurser för tolkning och översättning.

Ökade anslag för dessa ändamål skulle, framhåller motionärerna, underlätta för organisationslivet att medverka i den kontakt- och informationsverksamhet som regeringsförslaget syftar till.

I propositionen föreslås en betydande förstärkning av Svenska instutitets resurser för informationsverksamhet. Detta förutsätts ge ökat utrymme för satsningar bl. a. på besöksutbyte och besöksservice, vari även ingår tolkhjälp. Möjlighet för organisationer och folkrörelser att hos institutet söka bidrag för anordnande av symposier och liknande erbjuder sig också. Med dessa åtgärder bör institutet i större utsträckning kunna möta de ökade anspråk som i detta avseende ställts från organisationernas och folkrörelsernas sida.

Utskottet räknar med att motionärernas önskemål härigenom väsentligen blir tillgodosedda. Motionen torde därmed få anses besvarad i detta avseende.

Utskottet, som tillstyrker förslagen till riktlinjer i denna del, hemställer

1. att riksdagen förklarar motionen 1978/79:2347, yrkandet 1, besvarad med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen i övrigt godkänner riktlinjerna i propositionen 1978/79:147 i denna del.

5. Sveriges Radios utlandsprogram

Propositionen *(s. 27–30)*

I gällande avtal mellan regeringen och Sveriges Radio aktiebolag finns en förpliktelse för Sveriges Radio att producera och på annat sätt anskaffa och sända ljudradioprogram avsedda för mottagning i utlandet. För denna verksamhet skall enligt avtalet finnas en särskild programenhet.

Enheten för utlandsprogram är en del av Sveriges Radio. För utlandsprogrammet gäller samma regler i radiolagen och avtalet med regeringen som för företaget i övrigt. Verksamheten finansieras, till skillnad från Sveriges Radios övriga verksamhet, med anslag över statsbudgeten. Medlen anvisas över utrikesdepartementets huvudtitel. Enheten för utlandsprogram sänder nyheter och andra program på engelska, franska, tyska, ryska, spanska, portugisiska och svenska samt förmedlar bandade radioprogram och TV-filmer till utländska radio- och TV-företag. Enheten har ett 70-tal anställda.

Utredningen, som även haft till uppgift att söka bedöma utlandsprogrammens betydelse för den allmänna utlandsinformationen, ställer sig positiv till sändningarna på svenska samt till exporten av radioprogram och TV-filmer. Utredningen anser sig emellertid inte ha tillräckligt underlag för att bedöma informationseffekten av sändningarna på främmande språk. Mot denna bakgrund föreslår den ingen utvidgning av utlandsprogrammen. Utredningen finner det rimligast att bibehålla utlandsprogrammens nuvarande struktur och omfattning. Inom ramen för en reellt oförändrad budget föreslås de svenska sändningarna och programexporten få ökat utrymme.

Utrikesministern framhåller i propositionen att verksamheten vid Sveriges Radios enhet för utlandsprogram även fortsättningsvis bör bedrivas på i huvudsak nuvarande nivå. Han finner det vidare naturligt att, såsom Sveriges Radio föreslagit, utlandsprogramverksamheten organisatoriskt inordnas i det nya programbolaget Sveriges Riksradio aktiebolag och där utgör en särskild enhet.

Utlandsprogrammen, och då ej minst programexporten, bör enligt propositionen betraktas som en del av den allmänna informationsverksamheten riktad till utlandet. Utlandsprogrammen bör därför även fortsättningsvis finansieras med anslag över statsbudgeten och över utrikesdepartementets huvudtitel.

Även om utlandsprogrammen är en del av den med offentliga medel finansierade utlandsinformationen är det väsentligt att verksamheten bedrivs av ett fristående programföretag. Inplaceringen i Riksradiobolaget understryker utlandsprogrammens självständiga ställning. Det ankommer i enlighet därmed i första hand på bolagets styrelse att ta ställning till de frågor rörande prioriteringar och inriktning av denna verksamhet som i fortsättningen kan uppstå.

Motion

I detta sammanhang behandlas motionen 1978/79:1773 av Tore Nilsson och Göthe Knutson (m), vari hemställs

att riksdagen beslutar att utöka utlandsradions sändningar till att även omfatta polska samt att erforderliga medel härför beviljas.

Utskottet

I motionen 1773 hemställs att utlandsradions sändningar skall omfatta även polska samt att medel härför beviljas.

Sverige har i jämförelse med andra länder av samma storlek relativt omfattande radiosändningar på utlandet. Sveriges Radios utlandsprogram sänder sålunda på sju språk och tar i anspråk över en tredjedel av de samlade anslagen för Sverige-information.

Utlandsprogrammet är f. n. en del av Sveriges Radio och föreslås fortsättningsvis ingå i det nya programbolaget Sveriges Riksradio. Enligt gällande överenskommelse mellan regeringen och Sveriges Radio avgör radioföretaget självt uppläggning av och innehåll i programverksamheten. Därav följer att statsmakterna inte kan föreskriva att viss typ av utlandssändningar skall äga rum.

Utskottet får med hänvisning härtill avstyrka motionen 1773.

Vid uppvaktningar för utskottet från Sveriges Radios och dess personalorganisations sida har anförts att den medelsberäkning som görs i propositionen för finansiering av utlandsprogrammet inte är tillräcklig för att upprätthålla programverksamheten på oförändrad ambitionsnivå, vilket avsikten är enligt propositionen. Utskottet ansluter sig till denna målsättning och utgår från att regeringen uppmärksammar detta spörsmål.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1978/79:1773,
2. att riksdagen godkänner riktlinjerna i propositionen 1978/79:147 i denna del.

6. Övriga instrument för Sverige-information

Propositionen (s. 30–31)

Svensk-internationella pressbyrån

Utredningen ställer sig positiv till Svensk-internationella pressbyråns verksamhet. Nyhetsbulletiner om Sverige förmedlas varje vecka på tio språk till ca 6 000 utländska tidningar, facktidskrifter, radio- och TV-stationer samt nyhetsbyråer. Bulletinerna redovisar utvecklingen inom områdena handel och industri, teknik och forskning, samhällsliv och politik. Byrån finansieras till mer än två tredjedelar av utrikesdepartementet och i övrigt genom bidrag

från näringslivet.

Propositionen bedömer också Svensk-internationella pressbyråns verksamhet som värdefull och förutser att den skall fortsätta i nuvarande omfattning.

Stödköp av tidskrifter

Utredningen anser att tidskriften Sweden Now, med systerpublikationer på tyska, spanska och italienska, genom sin innehållsmässiga bredd och sina journalistiska ambitioner är ett värdefullt inslag i den allmänna Sverigeinformationen. Sweden Now ägs av Svenska arbetsgivareföreningen och Sveriges industriförbund, men utges av Ingenjörsförlaget. Tidskriften drivs som en gentemot ägarna eller andra intressenter självständig verksamhet.

Utrikesdepartementets bidrag till Sweden Now har formen av prenumerationsköp för utländska mottagare. På liknande sätt köper departementet prenumerationer av den av Vetenskapsakademien utgivna engelskspråkiga miljötidskriften Ambio.

Det framhålls i propositionen att stöd till eventuellt nya publikationer får övervägas med hänsyn till det allmänna informationsbehov som kan föreligga och de resurser som finns tillgängliga.

Motion

I detta sammanhang behandlas motionen 1978/79:2347 av Anna Lisa Lewén-Eliasson m. fl. (s), yrkandet 2, nämligen

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförs i motionen beträffande ökade möjligheter för stödköp av tidskrifter och bulletiner.

Utskottet

I motionen 2347 föreslås att ökade möjligheter skall ges för stödköp av tidningar och tidskrifter.

Enligt motionärerna innebär de nuvarande stödköpen en obalans till förmån för vissa få publikationer, varför det är önskvärt att ett liknande stöd utgår även till tidskrifter och bulletiner som väntas komma och ha till uppgift att spegla de breda folkrörelsernas syn.

F. n. används informationsmedel för stöd av Svensk-internationella pressbyråns nyhetsbulletiner, den av Ingenjörsförlaget utgivna tidskriften Sweden Now samt den av Vetenskapsakademien utgivna miljötidskriften Ambio, i de båda sistnämnda fallen i form av stödköp.

Enligt utskottets bedömning kan stödköp av tidskrifter vara ett värdefullt instrument för att åstadkomma ett rikt informationsutbud. De nu stödda tidskrifterna har rönt uppskattning hos mottagarna i utlandet. Möjligheten att

bredda stödköpsverksamheten begränsas emellertid f. n. av bristen på lämpliga publikationer på främmande språk. Utskottet tar emellertid fasta på propositionens konstaterande att stöd till eventuella nya publikationer kan övervägas, inom ramen för tillgängliga resurser och med hänsyn till informationsverksamhetens allmänna behov.

Med det anförda torde motionen 2347 i vad avser stödköp av tidskrifter få anses besvarad.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen förklarar motionen 1978/79:2347, yrkandet 2, besvarad med vad utskottet anfört,
2. att riksdagen i övrigt godkänner riktlinjerna i propositionen 1978/79:147 i denna del.

7. Samråd

Propositionen (s. 31–32)

Utredningen föreslår att mera regelbundet samråd etableras mellan representanter för olika informationsorgan främst inom områdena allmän, exportfrämjande och turismfrämjande information. Remissinstanserna ställer sig positiva härtill.

Utrikesministern instämmer i dessa bedömningar och avser ta initiativ till ett informellt samråd av mer regelbunden karaktär mellan de olika centrala organen för den statsfinansierade utlandsinformationen. Härigenom kan vissa praktiska samordningsfördelar uppnås och ett nyttigt informationsutbyte äga rum om planer och verksamhet inom olika organ. Utrikesministern finner det samtidigt angeläget understryka de olika organens självständiga karaktär. Principen att verksamhet med olika syften skall ha olika huvudmän bör inte rubbas.

8. Anslagsberäkningar

Propositionen (s. 32–36)

I budgetpropositionen (prop. 1978/79:100, bil. 6) har anslagen D 1. Svenska institutet, D 2. Sveriges Radios programverksamhet för utlandet och D 3. Övrig information om Sverige i utlandet upptagits med preliminärt beräknade belopp i avvaktan på särskild proposition. I den nu föreliggande prop. 1978/79:147 om informations- och kulturutbytet med utlandet lämnas slutliga förslag till medelsanvisningar för nämnda anslag D 1–D 3.

8. 1 Svenska institutet (D 1)

Anslaget uppgår under innevarande budgetår till 20 396 000 kr. För budgetåret 1979/80 föreslås i propositionen 26 950 000 kr. Därav utgör

1 464 000 kr. i huvudsak pris- och löneomräkning och 5 090 000 kr. det beräknade behovet av medelsförstärkning från tredje huvudtiteln för den utökade verksamhet för Svenska institutet som föreslagits i det föregående. Av sistnämnda belopp avser 2 050 000 kr. information, 1 005 000 kr. allmänt kulturutbyte, 500 000 kr. stöd till undervisningen i svenska vid utländska läroanstalter samt 285 000 kr. stöd till gästföreläsare och övrigt personutbyte inom området studier och forskning. 1 250 000 kr. av den föreslagna anslagsökningen avser medel för resursförstärkning i fråga om personal, lokaler m. m.

8.2 Sveriges Radios programverksamhet för utlandet (D 2)

Anslaget uppgår under innevarande budgetår till 19 698 000 kr. För budgetåret 1979/80 föreslås i propositionen 21 440 000 kr., innebärande en ökning med 1 742 000 kr. Det bedöms att verksamheten därigenom kan bedrivas på en oförändrad ambitionsnivå.

8.3 Övrig information om Sverige i utlandet (D 3)

Anslaget uppgår under innevarande budgetår till 7 350 000 kr. För budgetåret 1979/80 föreslås i propositionen 7 980 000 kr., innebärande en medelsförstärkning med 200 000 kr. utöver prisomräkning. Av det föreslagna anslaget avser 1 260 000 kr. bidrag till Svensk-internationella pressbyrån och 747 000 kr. bidrag till Ingenjörsvetenskapsakademien, under det att återstoden är avsedd att disponeras av utrikesdepartementet för samordnad informationsverksamhet.

Utskottet

Utskottet tillstyrker regeringens förslag i propositionen 1978/79:147 rörande anslag (D1–D3) under nästkommande budgetår för information om Sverige i utlandet och hemställer

att riksdagen under tredje huvudtiteln för budgetåret 1979/80 anvisar

1. till *Svenska institutet* ett reservationsanslag av 26 950 000 kr.,
2. till *Sveriges Radios programverksamhet för utlandet* ett anslag av 21 440 000 kr.,
3. till *Övrig information om Sverige i utlandet* ett reservationsanslag av 7 980 000 kr.

Stockholm den 3 maj 1979

På utrikesutskottets vägnar
ALLAN HERNELIUS

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Allan Hernelius (m), Anna Lisa Lewén-Eliasson (s), förste vice talmannen Torsten Bengtson (c), Erik Adamsson (s), Georg Åberg (fp), Olle Göransson (s), Gunnel Jonäng (c), Ingrid Sundberg (m), Sture Ericson (s), Sture Korpås (c), Gertrud Sigurdsen (s), Axel Andersson (s) och Ylva Annerstedt (fp).

GOTAB 62058 Stockholm 1979